

NƏSRİN ƏLİYEVƏ

nesrin.lyv06@gmail.com

Naxçıvan Dövlət Universiteti

DOI: 10.30546/155244.2024.2.127.019

RİSKLƏRİN AZALDILMASININ ƏSAS METODLARINDAN OLAN DİVERSİFİKASIYANIN İNVESTİSİYA QOYULUŞUNDA ROLU

Diversifikasiya, kapitalın və investisiyanın kapital riskini azaltmaq üçün müxtəlif obyektlər arasında paylanması və investisiya portfellerinin davamlılığını artırmaq üçün güclü strategiyadır. Diversifikasiya strategiyası investitorlara bir aktiv sinfinin və ya bazarın performansındakı dalğalanmaların digər aktiv sinifləri və ya bazarları ilə kompensasiya oluna biləcəyi balansı təmin edir. Bu, çox vaxt riski azaltmağa və uzunmüddətli investisiya məqsədləri olan investitorlar üçün portfelin sabitliyini artırmağa kömək edir. Bununla belə, diversifikasiya strategiyası riski tamamilə aradan qaldırmır və hər bir investisiya qərarının diqqətlə nəzərdən keçirilməsini tələb edir.

Bu məqalə investisiya sahəsində diversifikasiyanın fundamental və strateji əhəmiyyətini araşdırır. Maliyyə bazarları təkamül etməyə davam etdikcə və saysız-hesabsız problemlər ortaya çıxdıqca, effektiv risklərin idarə edilməsinə ehtiyac hər şeydən üstün olur. Bu bazarların dinamik mənzərəsində risk investitorlar üçün həmişə mövcud olan yoldaşdır. Bununla belə, riskin azaldılması sənətinə yiyələnmək, investisiya strategiyasının uğuruna əhəmiyyətli dərəcədə təsir edə biləcək mühüm bacarıqdır. Bu məqalə riskin azaldılmasında və daha davamlı investisiya portfelinin təşviqində diversifikasiyanın əsas rolunu araşdırır.

Eyni zamanda, bu məqalədə riskin azaldılması prosesində istifadə olunan əsas metodlardan olan diversifikasiyanın investisiya qoyuluşlarında əhəmiyyəti, gücü, əsas formaları, investisiyaların diversifikasiyasının müsbət və mənfi tərəfləri haqqında geniş məlumat verilir. İnteraksiya çoxumuz üçün sərvət yaratmağın açarıdır. İnteraksiyaların diversifikasiyası investitorlara öz vəziyyətləri üçün artım və risk arasında düzgün tarazlığa nail olmaqda kömək etmək üçün mühüm vasitədir.

Açar sözlər: diversifikasiya, risk, investisiya, aktiv, sahibkar

Giriş

Diversifikasiya, mahiyyət etibarilə, investisiyaların müxtəlif aktivlər, sənayelər və coğrafi bölgələr arasında yayılması təcrübəsidir. O, riski azaltmaq və potensial gəlirləri artırmaq məqsədi daşıyan investisiya mənzərəsini xarakterizə edən qeyri-müəyyənliklərə və dəyişkənliklərə qarşı qalxan rolunu oynayır. Heç bir investisiya tamamilə risksiz olmasa da, portfelin diversifikasiyası investitorlara risk-gəlir profilini optimallaşdırmağa imkan verir. Risk və gəlir arasında düzgün tarazlığın yaradılması çətin bazar mühitində kapitalı qoruyarkən uzunmüddətli maliyyə məqsədlərinə nail olmaq üçün vacibdir.

Maliyyə bazarlarının mürəkkəb mənzərəsini seyr edərkən investitorlar diversifikasiyaya hərtərəfli və möhkəm investisiya strategiyasına nail olmaq üçün strateji alət kimi baxmalıdırlar. Bütün riskləri aradan qaldırmasa da, diversifikasiya investisiya portfelinin ümumi sabitliyinə və davamlılığına əhəmiyyətli dərəcədə töhfə verir. İnteraksiyalar qeyri-müəyyənliklərlə və inkişaf edən bazar şərtləri ilə üzləşməyə davam etdikcə, diversifikasiya rolunu mənimsəmək sərvət yaratmaq və uzunmüddətli maliyyə uğurlarına nail olmaq üçün ehtiyatlı və zamansız yanaşma olaraq qalır.

İnsan cəmiyyətinin inkişafının bütün mərhələlərində iqtisadi yüksəliş təsərrüfat rəhbərləri, sahibkarlar və investitorların riskə getməsi ilə əlaqədar olmuşdur. Bazar iqtisadiyyatı şəraitində riskli qərarlar qəbul etməyən sahibkar və rəhbər durğunluğa can atan və idarəetmə üçün qorxulu şəxs sayılır.

Risk təsərrüfat rəhbərinin daim yaradıcılıq, təşəbbüskarlıq axtarışında və gələcəkdə daha çox mənfəət əldə etmək ehtimalı olan qeyri-standart idarəetmə qərarlarının qəbul edilməsi iqtidarında olmasını tələb edir.

Bazar münasibətləri şəraitində yaşamaq üçün köhnəlikdən imtina etmək, cəsarətlə texniki yenilikləri tətbiq etmək lazımdır. Bütün bunlar isə riski gücləndirir. Təbii olaraq riskə getmədən də mənfəət əldə etmək, yüksək nailiyyətlər qazanmaq qeyri-mümkündür. Çünki risk və gəlir bir-biri ilə əlaqəlidir. Riskdən uzaqlaşmaq, sahibkar üçün mənfəətdən imtina etmək deməkdir. Buradan nəticə çıxarmaq olar ki, sahibkar riskdən qaçmamalıdır, onu qabaqcadan görməyi, mümkün qədər daha aşağı salmaq üçün onun səviyyəsini qiymətləndirməyi və onu idarə etməyi bacarmalıdır. Məhz bu baxımdan da, risklərin azaldılması metodlarından olan diversifikasiyanın əhəmiyyəti olduqca böyükdür.

Risklərin diversifikasiyanın əsas formaları kimi aşağıdakılardan istifadə edilə bilər:

1. Firmanın biznes fəaliyyətinin diversifikasiyası bir-biri ilə bilavasitə bağlı olmayan müxtəlif fəaliyyət növlərindən alternativ gəlir əldə etmək imkanlarından istifadə edilməsini nəzərdə tutur. Bu halda, əgər gözlənilməz hadisələr nəticəsində bir fəaliyyət növü zərərli olsa, digərləri mənfəət gətirəcəkdir.

2. Portfel qiymətli kağızların diversifikasiyası. Bu növ diversifikasiya investisiya portfelinin gəlirlilik səviyyəsini azaltmayaraq investisiya risklərini aşağı salmağa imkan verir.

3. Real investisiyalaşdırma proqramının diversifikasiyası. Real investisiya portfelinin formalaşdırılması sahəsində firmaya vahid iri investisiya proqramından ibarət layihəyə nisbətən kiçik kapital tutumluluğuna malik olan bir neçə layihənin reallaşdırılması proqramına üstünlük vermək tövsiyə olunur.

4. Xammal, material və dəstləşdirici məmulatların malgöndərənlərinin diversifikasiyası. Malgöndərmələrdə qırılma baş verdikdə sahibkarlıq firması alternativ malgöndərənlər axtarmayacaq, bunun yerinə başqa malgöndərənlərdən edilən tədarükün həcmi artırılacaqdır (1).

Diversifikasiya investisiya portfelinin müxtəlif aktiv sinifləri, sektorlar, coğrafi regionlar və ya müxtəlif kateqoriyalar üzrə balanslaşdırılmış paylanması deməkdir. Onun əsas məqsədi investora riskini azaltmaq və potensial gəlirləri optimallaşdırmaqdır. Diversifikasiya “bütün yumurtaları bir səbətə qoymamaq” prinsipinə əsaslanır. Bu strategiya tək bir aktiv sinfinə, sektora və ya bölgəyə həddindən artıq diqqət yetirməklə yarana biləcək riskləri minimuma endirmək məqsədi daşıyır. Portfelin diversifikasiyası müxtəlif növ aktivlər arasında balans yaradır, ümumi portfelə təsir edən potensial itkilər riskini azaldır və investora daha balanslaşdırılmış risk-gəlir profili təqdim edir.

Diversifikasiya strategiyası investora bir aktiv sinfinin və ya bazarın performansındakı dalğalanmaların digər aktiv sinifləri və ya bazarları ilə kompensasiya oluna biləcəyi balansını təmin edir. Bu, çox vaxt riski azaltmağa və uzunmüddətli investisiya məqsədləri olan investora üçün portfelin sabitliyini artırmağa kömək edir. Bununla belə, diversifikasiya strategiyası riski tamamilə aradan qaldırmır və hər bir investisiya qərarının diqqətlə nəzərdən keçirilməsini tələb edir (3).

Bildiyimiz kimi, investisiya qoyuluşunun məqsədi qoyulmuş aktivdən gəlir əldə etməkdir. İvestorlar ümumiyyətlə daha riskli investisiyalardan daha yüksək gəlir gözləyirlər. Aşağı riskli bir investisiya qoyulduqda, gəlir də ümumiyyətlə aşağı olur. Eynilə, yüksək risk yüksək itki şansı ilə gəlir. İvestorlara, xüsusən də təcrübəsizlərə tez-tez portfellerini diversifikasiya etmək tövsiyə olunur. Diversifikasiya ümumi riski azaltmağa olduqca əhəmiyyətli dərəcədə təsir göstərir.

İvestisiya dünyasında qarşılaşılan risklər geniş spektri əhatə edir. Bazar riski, faiz dərəcəsi riski, likvidlik riski və biznes riski kimi amillər investora gözləyən potensial təhlükələr sırasındadır. Bu riskləri başa düşmək effektiv diversifikasiya strategiyasının yaradılması üçün əsasdır. İvestorlar üçün əvəzilməz alət olan diversifikasiya strategiyasının rolu məhz burada ortaya çıxır. Diversifikasiya investisiyalarda mühüm strategiyadır və bir çox üstünlüklər gətirir (6).

Diversifikasiyanın gücü

Diversifikasiya gücü portfelin ümumi riskini və dəyişkənliyini azaltmaq üçün müxtəlif aktivlər və ya aktiv sinifləri üzrə investisiyaların yayılması riskinin idarə edilməsi strategiyasına aiddir. Bu konsepsiya müxtəlif investisiyaların eyni iqtisadi hadisələrə və ya bazar şərtlərinə fərqli reaksiya verə bilməsi prinsipinə əsaslanır.

Diversifikasiyanın investisiya və risklərin idarə edilməsində güclü hesab edilməsinin əsas səbəbləri bunlardır:

Riskin azaldılması: Səhmlər, istiqrazlar, daşınmaz əmlak və əmtəələr kimi müxtəlif aktivlər üzrə diversifikasiya etməklə investorlar hər hansı bir investisiyada zəif performansın ümumi portfelə təsirini azalda bilərlər. Bir aktiv sinfi zəif performans göstərsə, digər sahələrdə qazanc itkiləri kompensasiya etməyə kömək edə bilər, nəticədə daha sabit və möhkəm portfel yaranır.

Gəlirlərin optimallaşdırılması: Diversifikasiya investorlara risk və gəlir arasında tarazlıq axtarmağa imkan verir. Bəzi investisiyalar daha yüksək gəlir gətirə bilsə də, çox vaxt daha yüksək risklə gəlirlər. Diversifikasiya etməklə, investorlar öz maliyyə məqsədlərinə və risk tolerantlığına uyğunlaşdırılmış optimal risk-gəlir profilini hədəfləyə bilərlər.

Bazar riski: Fərqli aktivlər iqtisadi şəraitdə, faiz dərəcələrində və ya geosiyasi hadisələrdə dəyişikliklərə fərqli reaksiya verə bilər. Diversifikasiya investorların müxtəlif bazar segmentlərinə məruz qalmasını təmin edir, bütün portfelin xüsusi bazar risklərinə həssaslığını azaldır.

Dəyişkənliyin aradan qaldırılması: Fərdi investisiyalar dəyişkən ola bilər, qısa müddət ərzində əhəmiyyətli qiymət dəyişkənliyi yaşayır. Diversifikasiya daha ardıcıl və proqnozlaşdırıla bilən investisiya təcrübəsi təmin edərək, bu dalğalanmaları hamarlaşdırmağa kömək edir.

Uzunmüddətli sabitlik: Diversifikasiya uzunmüddətli investorlar üçün xüsusilə faydalıdır. Qısamüddətli bazar hərəkətləri gözlənilməz olsa da, diversifikasiya edilmiş portfel iqtisadi dövrlərə və dalğalanmalara qarşı daha yaxşı mövqe tutur və potensial olaraq zamanla daha ardıcıl gəlirlər təmin edir.

Aktivlərin korrelyasiyası: Diversifikasiyanın effektivliyi portfeldəki müxtəlif aktivlər arasındakı korrelyasiyadan asılıdır. İdeal olaraq, investorlar mükəmməl tandemdə hərəkət etməyən aktivlər istəyirlər, çünki bu, riskin azaldılması faydalarını maksimum dərəcədə artırmağa kömək edir. Aşağı və ya mənfi korrelyasiyaya malik aktivlər daha yaxşı diversifikasiyanı təmin edə bilər.

Qeyd etmək vacibdir ki, diversifikasiya riski tamamilə aradan qaldırmır və mənfəətə zəmanət vermir. Bununla belə, bu, investisiya portfelinin ümumi sabitliyini və dayanıqlığını artırmağa kömək edə bilər. Investorlar diversifikasiya strategiyasını həyata keçirərkən öz maliyyə məqsədlərini, risk tolerantlığını və vaxt üfününü diqqətlə nəzərdən keçirməlidirlər (2).

İnvestisiyaların diversifikasiyasının müsbət tərəfləri

Düzgün diversifikasiya portfelin riskə uyğunlaşdırılmış gəlirlərini artırmağa, investorlara fond bazarı və iqtisadi qeyri-müəyyənlik dövründə itkiləri azaltmağa kömək edə bilər. Portfeliniz üçün düzgün aktiv bölgüsü təyin edərkən, ümumi potensial risk və gəliri nəzərə almalısınız. Bundan əlavə, müxtəlif aktiv siniflərinin bir-biri ilə necə əlaqəli olduğuna baxmaq istəyəcəksiniz. Diversifikasiya edilmiş portfelə investisiya qoymaq, riski minimuma endirməklə yanaşı, gəlirləri artırmaqda mühüm rol oynaya bilər.

Diversifikasiya sağlam investisiya strategiyasının əsas elementlərindən biridir. İnvestisiyalarınızı müxtəlif aktiv siniflərinə yaymaq, ən azı bəzi investisiyalarınızın, hətta digərləri etmədikdə belə, yaxşı nəticə verməsi ehtimalını artırır.

Diversifikasiyanın nə üçün faydalı ola biləcəyini başa düşmək üçün bir nümunə göstərək: Təsəvvür edin ki, siz iki şirkətə sərmayə qoyursunuz - biri üzvi uşaq qidası, digəri isə velosiped istehsal edir. Hər iki biznes yaxşı gedir, ona görə də siz hər iki şirkətdə 10.000 dollar dəyərində səhm alırsınız. Lakin, zaman keçdikcə körpə qidası şirkəti üçün işlər pis getməyə başlayır; üzvi uşaq qidasına tələbat azalır, lakin gənclər arasında velosiped sürməyə maraq artır. Velosiped sürmə marağının artması uşaq qidası şirkətindəki itkiləri kompensasiya etməyə kömək edir.

Diversifikasiya risklərin idarə edilməsinə və aktivlərinizin qorunmasına kömək edir. Bütün pulunuzu bir sektordə və ya yerdə saxlamaq əvəzinə, bir şey səhv olarsa, özünüzü daha çox müdafiə etmək üçün onu yaymaq daha çox məsləhət görülür. Əksər investorların bütün vəsaitləri bir sektordə və ya investisiyada yoxdur. Bunun əvəzinə, onlar adətən onu müxtəlif investisiyalar və aktiv sinifləri arasında yayırlar. Niyə? Çünki bu, riski azaltmağa və aktivlərini zərərdən qorumağa kömək edə bilər.

Diversifikasiya riski azaldır, çünki bəzi aktivlər dəyər itirəndə digərləri yüksəlməyə meyllidir, belə ki, investorların və ya şirkətlərin özləri (və ya hər ikisi) tərəfindən edilən bəzi yanlış seçimlər səbəbindən həmişə itkilər olsa da, düzgün diversifikasiya edildikdə, ehtimal ki, bütün investisiyalar üzrə orta hesabla bu itkiləri bərabər şəkildə kompensasiya edən qazanclar, bizim rifah şanslarımızı tamamilə öldürməyəcək deməkdir (4).

İnvestisiyaların diversifikasiyasının mənfi cəhətləri

Qayıdış potensialının məhdudluğu: Diversifikasiya geri dönüş potensialını məhdudlaşdırır. Müəyyən bir aktiv sinfi digərlərindən daha yaxşı performans göstərsə, şaxələndirilmiş portfel bu gəliri tam olaraq əldə edə bilməyə bilər.

Mürəkkəblilik və izləmə: Şaxələndirilmiş portfelin izlənməsi və idarə edilməsi daha mürəkkəb ola bilər. Müxtəlif aktiv siniflərinin performansına nəzarət etmək və lazım gəldikdə yenidən balanslaşdırmaq lazım ola bilər.

Xərclər: Diversifikasiya müxtəlif aktiv siniflərinə investisiya qoyuluşunu nəzərdə tutduğundan, müxtəlif investisiya alətləri üzrə əməliyyat və idarəetmə xərcləri arta bilər.

Hər bir investor öz məqsədlərindən, risk tolerantlığından və maliyyə vəziyyətindən asılı olaraq diversifikasiya strategiyasını həyata keçirməli ola bilər. Diversifikasiya onun üstünlükləri və mənfi cəhətləri nəzərə alınmaqla diqqətlə qiymətləndirilməlidir (5).

Nəticə

Nəticə olaraq, investisiyada şaxələndirmə riskləri azaltmaq və investorları qeyri-müəyyənliklərdən qorumaq üçün effektiv üsul təklif edir. Portfelin şaxələndirilməsi investorlara riskləri idarə etməyə, gəlirləri artırmağa və möhkəm maliyyə təməli qurmağa kömək edə biləcək mühüm strategiyadır. İnvestisiyaları müxtəlif aktiv sinifləri, sənayelər və coğrafi bölgələr üzrə yaymaqla, fərdlər hər hansı bir mənfi hadisənin ümumi portfelinə təsirini azalda bilər. Diversifikasiyanın əsas üstünlüklərindən biri onun bazar dəyişkənliyinin təsirini yumşaltmaq qabiliyyətidir.

Maliyyə bazarları mahiyyət etibarilə gözlənilməzdir və iqtisadi şərait, geosiyasi hadisələr və sənayeyə xas dəyişikliklər kimi müxtəlif amillər aktivlərin qiymətlərində dalğalanmalara səbəb ola bilər. Diversifikasiya bir investisiyanın performansının bütün portfelə böyük təsir göstərməməsini təmin etməklə bu dalğalanmaların təsirini azaltmağa kömək edir. Bundan əlavə, diversifikasiya investorlara geniş imkanlardan istifadə etməyə və müxtəlif bazar tendensiyalarından yararlanmağa imkan verir. Fərqli aktivlər müxtəlif iqtisadi şəraitdə yaxşı performans göstərə bilər və şaxələndirilmiş portfelə malik olmaq investorlara bir çox sektorlar üzrə potensial yüksəlişdə iştirak etmək imkanı verir. Bu yanaşma, tək investisiya və ya aktiv sinfinə güvənməyin investorları əhəmiyyətli risklərə məruz qoya biləcəyi dinamik və daim dəyişən bazarlarda xüsusilə vacibdir. Əslində, şaxələndirmə hər kəsə uyğun həll yolu deyil və şaxələndirmənin müvafiq səviyyəsi fərdi maliyyə məqsədləri, risklərə dözümlülük və investisiya üfuku əsasında dəyişə bilər. Buna baxmayaraq, müasir portfel nəzəriyyəsinin əsas prinsipi kimi diversifikasiya davamlı və balanslaşdırılmış investisiya portfellerinin qurulması üçün möhkəm zəmin yaradır. Buna görə də, investorlar üçün diversifikasiya strategiyasının əhəmiyyətini başa düşmək və həyata keçirmək uğurlu maliyyə gələcəyinin açarı ola bilər.

ƏDƏBİYYAT

1. Xan Hüseyin Kazımlı, İbrahim Quliyev. İqtisadi risklərin qiymətləndirilməsi və idarə edilməsi. Dərs vəsaiti. Bakı: "İqtisad Universiteti" 2011, 187 s.
2. Diversification Strategy: How to Grow a Business by Diversifying Successfully, Kenny G. 2009, 207 s.
3. http://www.freeeconomy.az/site/assets/files/1188/iqtisadi_diversifikasiya_az.pdf
4. <https://www.azeriexpress.com/pdf/iso/risk-management-policy.pdf>
5. <https://www.investopedia.com/investing/importance-diversification/>
6. <https://www.fidelity.com/learning-center/investment-products/mutual-funds/diversification>

SUMMARY

Nasrin Aliyeva

**THE ROLE OF DIVERSIFICATION IN INVESTMENT PLANNING
AS ONE OF THE MAIN METHODS OF RISK REDUCTION**

Diversification is the distribution of capital and investment among different entities to reduce equity risk and is a powerful strategy to increase the sustainability of investment portfolios. A diversification strategy provides investors with a balance where fluctuations in the performance of one asset class or market can be offset by other asset classes or markets. This often helps reduce risk and increase portfolio stability for investors with long-term investment goals. However, a diversification strategy does not completely eliminate risk and requires careful consideration of each investment decision. This article explores the fundamental and strategic importance of diversification in investment. As financial markets continue to evolve and myriad challenges emerge, the need for effective risk management becomes paramount.

In the dynamic landscape of these markets, risk is an ever-present companion for investors. However, mastering the art of risk mitigation is an important skill that can significantly impact the success of an investment strategy. This article explores the key role of diversification in reducing risk and promoting a more sustainable investment portfolio. At the same time, this article provides extensive information about the importance, power, main forms, and positive and negative sides of diversification of investments, which are the main methods used in the process of risk reduction. Investing is the key to wealth creation for most of us. Investment diversification is an important tool to help investors achieve the right balance between growth and risk for their situation.

Key words: diversification, risk, investment, asset, entrepreneur, strategy

РЕЗЮМЕ

Насрин Алиева

**РОЛЬ ДИВЕРСИФИКАЦИИ В ИНВЕСТИЦИОННОМ ПЛАНИРОВАНИИ
КАК ОДНОГО ИЗ ОСНОВНЫХ МЕТОДОВ СНИЖЕНИЯ РИСКОВ**

Диверсификация - это распределение капитала и инвестиций между различными организациями для снижения риска акций и мощная стратегия повышения устойчивости инвестиционных портфелей. Стратегия диверсификации обеспечивает инвесторам баланс, при котором колебания показателей одного класса активов или рынка могут компенсироваться другими классами активов или рынками. Это часто помогает снизить риск и повысить стабильность портфеля для инвесторов с долгосрочными инвестиционными целями. Однако стратегия диверсификации не устраняет полностью риск и требует тщательного рассмотрения каждого инвестиционного решения. В этой статье исследуется фундаментальное и стратегическое значение диверсификации инвестиций. Поскольку финансовые рынки продолжают развиваться и возникает множество проблем, необходимость в эффективном управлении рисками становится первостепенной.

В динамичном ландшафте этих рынков риск является постоянным спутником инвесторов. Однако овладение искусством снижения рисков - важный навык, который может существенно повлиять на успех инвестиционной стратегии. В этой статье исследуется ключевая роль диверсификации в снижении риска и создании более устойчивого инвестиционного портфеля. В то же время в данной статье представлена обширная информация о значении, силе, основных формах, положительных и отрицательных сторонах диверсификации инвестиций, которые являются основными методами, используемыми в процессе снижения рисков. Инвестирование является ключом к созданию богатства для большинства из нас. Диверсификация инвестиций является важным инструментом, помогающим инвесторам достичь правильного баланса между ростом и риском для их ситуации.

Ключевые слова: диверсификация, риск, инвестиции, актив, предприниматель, стратегия